

Overweging zondag 6 november 2011

Gereformeerde Kerk van Loosdrecht
ds. Stefan Dijkhuizen

Teksten: Jesaja 48: 17-21 & Matteus 25: 14-30

Overweging:

Geliefde talenten van onze Heer,

Afgelopen week viel ik 's avonds laat midden in een prachtige documentaire op tv. Het ging over een zwaar gehandicapte man, een vredesactivist uit voormalig Birma. Het was confronterend, vooral ook doordat ik eigenlijk helemaal niets van dit land af weet.

Het was mij bijvoorbeeld ontgaan dat het land sinds vorig jaar Myanmar heet, en dat het naast dat het één van de armste Aziatische landen is, ook het langstlopende binnenlands conflict kent, als gevolg van de dictatuur en de talloze opstanden en burgeroorlog.

Maar de meeste indruk maakte die vredesactivist. Hij was zelf ooit soldaat in het keihard optredende leger van het regime. Als jongeman raakte hij levensgevaarlijk gewond doordat hij totaal onbeschermd een mijnenveld in werd gestuurd dat ook nog eens onder vuur lag. Door een granaat raakte hij niet alleen een been, maar ook een arm en meerdere vingers kwijt, en bijna zijn leven.

Aan de kant gezet, nutteloos voor het leger en de samenleving, kwam hij tot het besef dat dit een heilloze weg was. Voor hem, voor het land, voor alle Birmezen, met al die verschillende bevolkingsgroepen. Hij kwam tot de overtuiging dat er maar één optie was, voor alle partijen: De weg van vrede.

Hij sprak tijdens demonstraties, die vaak met bloedig geweld uiteen werden geslagen. Hij werd gevangen genomen, gemarteld. Een verrader van zijn eigen leger, staatsvijand. Hij moest vluchten, en woonde jarenlang net over de grens in Thailand.

En toch, toch kon hij niet anders dan door blijven gaan met protesteren. Dan vrede en geweldloosheid preken. Want, zo zei hij, en dat ontroerde me zo, 'ik heb mijn lichaam en leven ingezet voor het regime, maar nu ik nog maar een half lijf over heb, kan ik niet anders dan dat inzetten voor vrede en gerechtigheid.'

Wat mij betreft een waanzinnig mooi voorbeeld van iemand die werkelijk zijn talent inzet, en beseft welke rijkdom hij nog heeft en waarvoor hij dat moet gebruiken. Een concretere actualisering van de gelijkenis van Jezus bestaat niet.

Jezus vertelde ooit zijn verhaal in de context van de terugkeer van de Mensenzoon en het aanbreken van het Koninkrijk van God. Net als in veel van zijn gelijkenissen gaat het over waken en werken: Ben je bereid, sta je klaar? Wil je opmerkzaam zijn? Zul je zelf een instrument in Gods hand zijn?

Hij voorzag immers vast, net zoals de rijke man uit het verhaal, dat hij binnenkort ook zou weggaan, en dat zijn volgelingen verder zou moeten werken aan dat Koninkrijk. En Jezus wist als geen ander welk talent, welke rijkdom God aan ieder mens gegeven had. Jezus zag bij ieder mens zoveel gaven, zoveel mogelijkheden. En Jezus legde ze bloot als ze werden begraven. Sprak mensen erop aan, zette mensen weer in hun kracht.

De eerste dienaar krijgt 5 talenten, de tweede krijgt 2 talenten, en de laatste 1 talent. Let op: Het gaat hier niet zozeer om talenten in de zin van wat je goed kan, het gaat in de eerste plaats om enorme bedragen. Iets wat ze zelf nooit zouden kunnen verdienen, het hun hele leven lang niet.

Maar vertrouwt hij ze het toe, en gaat op reis. En ze krijgen de tijd om er iets mee te doen, want de heer blijft lang weg. En ze doen er allemaal ook iets mee, want het wordt verdubbeld, of, in alle veiligheid, het wordt weggestopt.

We weten hoe het dan verder gaat: De eerste twee krijgen na de terugkeer alle lof en eer, en zelfs nog meer verantwoordelijkheid. Bovendien zijn ze welkom aan het feestmaal van de heer.

Maar de derde is een heel ander lot beschoren. Hij wordt zelfs buiten geworpen, uitgesloten. Is dat dan niet hard? Is God zo? Was hij juist niet heel verstandig? In onze onzekere tijd zouden we het wel weten: Veilig wegzetten voor later, misschien zelfs wel in een sok onder het bed. We krijgen haast medelijden met deze derde dienaar. Nu heeft hij helemaal niets meer.

Het blijkt dat Jezus in het licht van dat komende Koninkrijk, ondanks alle onzekerheid en moeite, juist oproept om moedig te zijn. Om vertrouwen te hebben. Want wie zijn talent, zijn rijkdom - en iedereen heeft het! - wie het begraaft, wegstopt, doet alsof het er niet is, niet bestaat. Maar die persoon begraaft zichzelf, en is levend al morsdood.

Bovendien handelt de derde dienaar vanuit nog iets veel ergers: Uit angst. Hij projecteert in God een strenge boekhouder, een hardvochtige Heer. Iemand die vooral rekent.

Maar wie zo leeft, wie zo gelooft, wie zo handelt, zal zien dat de opbrengst van angst nog meer angst is. En het verzuurt en bederft je leven hier en nu al, en niet eens zozeer een leven hierna. Wie zijn talent begraaft, maakt zichzelf kapot, en doet de schepping pijn.

Kortom, deze gelijkenis, de laatste die Jezus vertelt, voordat in het evangelie het laatste avondmaal en zijn arrestatie en lijdensweg zullen volgen, roept op aan allen die zijn dienaren willen zijn, om in goede zin gebruik te maken van wat God jouw gegeven heeft. Jouw talent, jouw onvoorstelbare rijkdom.

En nogmaals: Iedereen heeft dat. Binnen en buiten de kerk. Jong, maar ook als je oud bent. Gezond en gehandicapt, misschien dan nog wel meer, zoals bij die man uit Myanmar.

We willen vandaag ook stil staan bij onze verbondenheid met Israël. Afgelopen 2 oktober, op de Israëlzondag, kwam daar niet van, maar vandaag willen we onszelf ook nadrukkelijk de vraag stellen naar de rijkdom en naar onze wortels in het Joodse geloof.

Volgens onze kerkorde zijn wij als kerk 'onopgeefbaar verbonden met Israël'. Dat lijkt zo vanzelfsprekend, en tegelijk is het volstrekt onhelder en soms ook onduidelijk wat daar nu mee bedoeld kan worden. En iedereen, iedere kerk interpreteert dat ook volkomen anders.

Bovendien is het goed om die vraag ook hier eens te stellen, want het zal niemand de afgelopen jaren ontgaan zijn hoe lastig wij als gemeente die verbondenheid gestalte kunnen of willen geven, in bijvoorbeeld zoiets als de commissie Kerk en Israël.

Op een grote uitzondering na, lijkt het niet te leven. Is er natuurlijk ook verlegenheid, en lopen politiek, geschiedenis en religie dwars door elkaar.

Onopgeefbaar verbonden, maar hoe dan? Met het geloof, met het land, met de staat? We zijn als religie hoe dan ook nauw verbonden, verwant aan elkaar, maar betekent dat trouw zijn door dik en dun, of kun je dan juist ook kritisch zijn op elkaar?

En wat helemaal van groot belang is, want we zijn als kerk en christenen vaak heel goed om vooral vanuit onze positie en ons collectieve schuldgevoel van na de Holocaust te denken, hoe denken de Joodse mensen, gelovigen zelf over de verbondenheid tussen kerk en synagoge? Volgens mij is het dan niet aan de kerk om ons als beste vriend op te werpen.

Het is onmogelijk om hier en nu een antwoord te vinden op deze complexe problematiek. Belangrijker is het daarom om ons de vraag te stellen hoe wij ons verhouden en durven te verbinden aan het geloof van Jezus, een Jood, en aan een God, die voor alles de God van Israël is, de Enige en de bevrijder.

En daarmee bedoelen we dan niet, dat we ineens moeten doen alsof we als kerk eigenlijk heel erg Joods zijn. En zeker ook niet dat we ons blindelings opstellen achter de staat Israël. We zijn nu eenmaal twee verschillende godsdiensten, en het is goedkoop wegpoetsen van ons verleden als we dat niet erkennen.

Maar wat we wel mogen en moeten delen, is de verwachting. Die waakzaamheid en de opdracht zoals in de gelijkenis. Jezus leefde niet anders voor dan wat in de Tora, de Joodse Bijbel al van God en mens gezegd werd.

Als christenen, volgelingen van Jezus, vermoeden we dat het beloofde land, in hem aanbreekt, doorbreekt, voor iedereen. Maar zolang Wet en Profeten, wij noemen dat respectloos 'Oude Testament', zolang het geloof zoals Israël dat ooit ontvangen heeft, niet werkelijk nageleefd worden, zijn we er nog niet. Is het beloofde land er nog niet.

In het Joodse geloof, en dus ook voor de volgelingen van de Jood Jezus, gaat het erom om steeds weer te bouwen aan die belofte en opdracht van God. Leven zoals de Tora het ons opdraagt, leven zodat het Koninkrijk waar wordt. Omgaan en handelen met de rijkdom, met het talent dat God geeft.

In plaats van een heilig land, een in wezen seculiere staat, waar om gestreden wordt, dat bedreigd wordt, waar de waarheid echt niet aan één kant ligt, hebben wij te zoeken naar de proeftuin die Israël is. Het Israël dat geroepen is, een enorm talent toevertrouwd werd. Dat bevrijd werd, dat als geen anders weet wat onderweg-zijn betekent. Woestijn, ballingschap, verlangen en belofte.

Hoe vertaalt zich dat dan naar Loosdrecht, naar ons kleine groepje volgelingen van Jezus, zoveel jaar later, en zoveel vervreemd van haar bakermat?

We sluiten aan in de stoet, op weg naar een beloofd land. Het maakt ons steeds weer tot mensen van verlangen. Van mensen die leven uit genade, omdat God ons zo ongelooflijk diep liefheeft en in ons vertrouwt. Het is vaak een weg van zoeken, van twijfel, van vinden, maar ook verliezen.

We kunnen die liefde van God, dat talent dat al van de eerste letters van de Bijbel, dat Joodse boek, afspat, begraven, en afwachten. We kunnen er ook naar handelen, tot de Heer daar is en allen zijn uitgenodigd. In de naam van de Vader, de Zoon en de heilige Geest. Amen.